

těl ani literatuře moravské. To byl můj „centralism“ — přiznávám, určitým pá-
nům velmi nepohodný — a na něm již přes všechny Elgarty, Mrštíky a Holé patrně
umru. Jinde otírá se ubožácky o moje črty Vdova po duchu,¹ které pry jsem na-
psal po čtrnáctidenním pobytu na Moravě. Já je napsal sice po pobytu dvoumě-
síčním, ale kdybych je napsal po 3 dnech, mohly by být lepší, než co napsal p. Elgart
po pozorování celoročním: někdo může za 3 dny vypořádat něco, mimo co
chodí jiný slepě léta. A byl to zvláštní náhodou dnešní spolupracovník Moravsko-
slezské revue, dr F. X. Hodáč, který vítal mé črty, když vyšly tehdy ve Volných
směrech, zvláštním úvodníkem v brněnských Lidových novinách a potvrzoval mně,
že jsem viděl a cítil správně. A po něm dostal jsem několik sympatických listů od
jiných Moravanů, kteří soudili jako on. Nedomnívám se nikterak, že jsem učinil
ve svých črtách nějaké ohromné objevy: jest to prostá subjektivní beletrie, bele-
tristický impresionism a žádná programová studie, a těšilo-li mne co na těch pro-
jevech, bylo to jen to, že ti lidé vycítili lásku, s jakou jsem se na ně zahleděl. Neboť,
mimořadně řečeno, nikde nenajdeš tolik milých, rozkošných, vkusných lidí, krás-
ných po duchu i po těle, jako na Moravě a chce-li se Morava za něco modlit, měla
by se modlit jen: od našich literátů osvobod' nás, ó Pane! Neznám literatury, která
by tak mizerně reprezentovala svůj lid jako literatura à la bojovná část Moravsko-
slezské revue nebo Moravské orlice. Dostávám občas v Moravy po rozkošném listě,
v němž jest co nejlipněji zparodováno toto *literární erhovství* (slovo není ode mne),
ale aby se vzmoužili tito lidé a zakřikli veřejně své literární halapartníky, k tomu
nemají buď dosti energie nebo dosti času. Nu, což škodí: spokojují se zatím plato-
nickým ujišťováním lásky a vyslovovaným přesvědčením, že až zalidní Moravu
generace opravdu mladá a čestná, poděkuje se pěkně za dnešní literární politiku
dnešním Kleontům moravským.

Sté narozeniny J. Barbeye d'Aurevilly

případly na 2. listopad 1908 a byly oslaveny několika pěknými příležitostnými
články, z nichž stojí za zvláštní zmínku studie Barbey d'Aurevilly jako kritik li-
terární od J. Bertauty v *Mercuru* z 1. listopadu a článku Henriho d'Almérasy v *Re-
vue* ze dne 15. září, v němž zanáší se autor spíše lidskou osobností tohoto krajně
výrazného ducha a nevšedního spisovatele a podává řadu anekdotických rysů jeho.
Mercure vydal také velmi pěknou knihu *Esprit de J. Barbey d'Aurevilly* — slo-
vník myšlenek, rysů, podobizen a soudů vyňatých z jeho díla kritického s předmlu-
vou Octava Uzanne, důvěrného přítele Barbeyova. Tento slovník jest opravdu
podstatnou esencí jeho díla kritického, které se dnes vrší před námi již, díky oddané
láске a vydavatelské svědomitosti distingované přítelkyně Barbeyovy, v hotový
stoh knih — úžasný repertoire idejí, gest, grimas, výpadů, myšlenkových ohňostrojů,
sotis, insultů a především paradoxů a nádherně žíhaných, pružných dravčích vět,
hotových stále k vražednému skoku na toho, kdo dotkl se nějak idollů, jimž Barbey
rytířsky sloužil: církve katolické, náboženství, staré feudální Francie, kdo čpěl,

1 - [Viz Boje o zítřek, 7. vyd. 1950, str. 193 a n. Sem přetištěno z *Volných
směrů* 9, 1904, str. 3 a n.]

byť z daleka, svobodomyšlnictvím, demokratismem, naturalismem, — na všecko,
co ucházelo se o pohodlný úspěch u doby věru velmi málo vybíravé a věru špatně
rozeznávající opravdovou sílu a opravdový talent od pouhého padělků. Ale tato
sbírka připomíná těm, kdož toho posud nevěděli, jak opravdově dovedl se poklo-
niti Barbey d'Aurevilly i nejedné opravdové hodnotě básnické, tak Baudelairevi,
Balzacovi a Alfredovi de Vigny. Pěkně charakterisuje Barbeye v předmluvě Octave
Uzanne, nazývá je „posledním mušketýrem literatury, který byl snad také po-
sledním vojákem péra v nejkrásnějším smysle slova, jak rozuměli mu Alfred
de Vigny a Paul de Molènes“.

George Meredith

beze sporu největší moderní romanopisec anglický, zemřel [18. 5. 1909] ve své cot-
tagi v Dorkingu na úpatí Box-Hillu v Surrey před čtrnácti dny, překročiv jeden-
aosmdesát let života vyplněného krásnými a velkými činy tvůrčími. George Mere-
dithovi dostalo se velmi pozdě spravedlivého uznání v anglickém světě literárním;
širší obecenstvo bylo vždycky odpuzováno od něho jeho intelektualismem, smys-
lem pro temné a vinuté labyrinty lidské myšlenky a vášně, pro výboje ideje i pro
nádherný živý, výrný a proudný jazyk plný metafor a barvy; a George Meredith
opravdu ohrazoval nejednou své zahrady bizarně vinutými a ostrými ploty, patrně
proto, že chtěl je ochránit od návštěv různé nechutné zvěře. Zato získal Meredith
záhy obdiv a lásku svých nejlepších vrstevníků, kteří jako básník Swinburne, R. L.
Stevenson a Henley projevíli ji i kritickými studii. Dílo Meredithovo jest i ob-
sáhlé, i jadrné; více než třicet let tvořil Meredith práce umělecky zralé, v nichž cí-
títe stále mocné napětí myšlenky sílejí a vyvíjející se, myšlenky, které se autor
stále důvěrněji a důvěrněji zmocňuje; dvanáct románů a čtyři svazky básní jsou
žní života Meredithova. Meredith býval někdy srovnáván s Balzacem, myslím, ne
ve všem právě šťastně; ale v jednom má srovnání toto pravdu: oba autoři jsou si
blíže vášnivou silou svých reků, jejich ideovou výbojností, smyslem pro mozky
rozpracované vášnivou prací myšlenkovou. Ale jinak jest Meredith intelektuálnější
Balzaca; není v něm romantismu, někdy i dětského a materialistického, který
kazí dílo Balzacovo. Meredith jako Browning jest básník života vnitřního, vnitř-
ních krisí a katastrof. Dovede vnikat jako žádný druhý romanopisec anglický do
strašných labyrintů lidského srdce s jakousi heroickou zvědavostí; Egoista, jeho
největší dílo umělecké a jedna z těch knih, které zůstanou, až opadne mnohá umělá
popularita dnešní, jest veliký neosobní pomník této vzácné analytické psychologie.
A není snad problému moderní myšlenky, aby nevzbudil umělecké a psychologické
ozvěny v díle Meredithově; Beauchamp's Career, Harry Richmond, The tragic Co-
medians, One of our Conquerors jsou díla vesměs zmitaná na širých hladinách mo-
derní myšlenky společenské i politické, díla odlišných charakterů a pohnutých
duchů, zapředených do vášnivých konfliktů. Knihami Meredithovými prochází
i řada dívčích postav kouzla tak jímavého a srdečného, tak básnické i tak pravdivé,
že musíš chvílemi myslet až na Shakespeara, abys jim našel literární obdoby. Není
divu, že básník, který stvořil tyto ženské charaktery, znal duši ženskou a miloval
ji i — trpěl jí. Trpěl její malou intelektuálností, jejím malým mozkiem, a přál jí

proto duševního i rozumového růstu. Meredith byl upřímný stoupenec ženské emancipace a rovnosti, jako byl vůbec duch liberální, harmonický a vyrovnaný — myslitel a mudrc srovnali se v něm podivuhodně s básníkem a obrazotvorcem. Meredith miloval mládež, věřil v ni, a v mladou, vyvíjející se duši snad nikdo mimo Goetha a Kellera nevníkl tak hluboko jako Meredith ve Zkoušce Richarda Feverela a v Harrym Richmondovi. A mládež milovala Meredith; pozdní sláva jeho jest dílem mladé generace anglické. Meredith byl i jako člověk zjev ušlechtilý a imposantní; ačkoliv celým svým rázem člověk myšlenky a snu, dovedl vystoupit i ze svého prostého a tichého zátiší venkovského, v němž žil již léta a léta, na veřejnost, kázala-li to jeho myšlenka; imperialista svým přesvědčením politickým agitoval před několika lety pro silnou námořní moc anglickou, která by mohla čelit Německu. Podivuhodná vnitřní a organická harmonie mezi myšlenkou uměleckou a etickou, mezi myslitelem a básníkem bude neposlední kouzlo, jímž bude působiti dílo Meredithovo na zralé čtenáře. Do češtiny jest přeložena z celého díla Meredithova pouze Zkouška Richarda Feverela v Ottově Anglické knihovně; a dílo toto není vrchol Meredithův. Němci jsou mnohem šťastnější; S. Fischer v Berlíně vydal sedm nejlepších románů Meredithových ve velmi dobrých překladech. U nás máme sice Anglickou knihovnu, ale vyplňuje se většinou věcmi prostředními nebo antikvovanými; a chce-li našinec, jenž nezná anglicky, poznati vrcholný zjev moderního anglického románu, musí jej hledati v německých překladech.

Richard Muther

výtvarný historik a kritik německý a universitní profesor ve Vratislavi, zemřel 29. června [1909], nedosáhnuv 50. roku věku svého. V Richardu Mutherovi odešla kritická osobnost, která má své místo ve vývoji moderní německé historiografie a kritiky umělecké, místo ovšem spíše rozšiřovatele obzorů i bystrého těžitele z cizích objevův a užítkovatele jich a pikantního spisovatele-feuilletonisty než tvůrce nových metod nebo budovatele nových soustav. Zejména první velká publikace Mutherova, trojdílné dílo o evropské malbě v XIX. století (v Mnichově u Hirtha 1895, dnes v německém vydání dávno rozebrané), bylo ve své době a v tehdejších poměrech německých kus smělého činu; Muther opustil tu úplně podklad jakékoli estetiky dogmatické a soustavné, na níž stavěli až posud více méně němečtí historikové výtvarného umění, a s úplným estetickým relativismem a eklekticismem vypsali vývoj moderního malířského umění, které hodnotil spíše po kritériích kulturních než odborně formových a jež bylo mu často ne uzavřeným světem vyvíjejících se hodnot a tvarů vnitřních, nýbrž ukazatelem rozvoje společenského, složkou a činitelem ve vývoji citovosti lidské. Byl to spíše kulturní román moderního člověka, pokud byl vepsán do obrazů a děl výtvarných, spíše blyskavý kulturně historický feuilleton velkého stylu než soustavný a metodický výpis a výklad rozvoje uměleckých forem, než přísná a uzavřená knižní stavba historická, učleněná vnitřním rytmem. Bylo to cosi velmi smělého, místy trochu buršikosního, místy graciosního, a oslňovalo to v době přechodné, kdy staré metody historické byly v úpadku nebo ztratily svou svěžest a nosnost v ochablých rukou senilních manýristů a nových nebylo posud užito na větší koncepcie; málokdy bylo Tainovy

metody historicko umělecké a estetické užito s větší pružností, snadností, gracií i koketností než v nejlepších kapitolách tohoto díla Mutherova.

Později ovšem, když ustoupilo první opojení a kdy počalo se hleděti k přesnosti, jadrnosti, spolehlivosti i k vnitřní přísnosti a čistotě metody a závaznosti díla, klesly hodnota a význam díla Mutherova, ale ovšem nepoklesly nikdy tolik, aby tato práce jeho nebyla zajímavý dokument z vývoje historiografie německé a aby jí nebyla oddisputována praktická zásluha, že veliké čtenářské obci otevřela nové obzory uměleckého poznání, rozsáhla pole západního umění výtvarného a že zjemnila jejich sensibilitu uměleckou, zpružnila jejich soudnost a hlavně zkyprčila jejich schopnost umělecké rozkoše a uměleckého požitku.

Mutatis mutandis dá se totéž říci o populárnějších dějinách malířství ve středověku a v novověku, psaných pro známou Göschenovu sbírku vědeckých příruček a katechismů a přeložených do češtiny v Laichterově Výboru nejlepších spisů poučných; zajímavé jest, že práce tato zůstává vlastně torsem: saháť jen do století XVIII.; původně měla obejmouti i století XIX. a v numerickém pořadí sbírky Göschenovy dlouho zůstávala nevyplněna dvě okénka — doufal tehdy ještě nakladatel, že Muther vyplní ji novými dvěma svazčky své knihy, vylíčením malířství v XIX. století. Ale Muther, znechucený škrtý, které provedl puritánský nakladatel v jeho barvitě malbě laxního osmnáctého století (v 5. svazčku jeho knížky), odepřel dáti mu století XIX., které měl prý již napsané. — Na počátku XX. století přikročil Muther k řadě užších publikací o malířském vývoji jednotlivých kulturních národů evropských; jsou to Moderní francouzské malířství XIX. stol., Anglické malířství, Belgické malířství (vyšly vesměs u S. Fischera v Berlíně). V těchto knihách cítil Muther nutnost přepracovati, opravit a doplniti své veliké souborné dílo o malířství XIX. století, rozebrané již. Moderní francouzské malířství na př. jest výsledkem studia materiálu, jak byl snesen na pařížské výstavě světové r. 1900; Muther opravuje tu svůj někdejší soud, že to, čemu se říká moderní malba, vzešlo vlastně z Anglie, oceňuje správně vůdcovství Francie v moderním malířském vývoji evropském a črtá zhruba správně i vývoj malířských idejí a dějiny malířských činů francouzských v XIX. století (správně vykazuje na př. nyní podřízené místo Bastien-Lepageovi, který mu byl v jeho prvním díle ještě opravdovým moderním mistrem).

V nejnovější době, kdy Meier-Graefe popsal veliký materiál ze soukromých sbírek francouzských a anglických, nedostupný Mutherovi, a kdy jej zpracoval sám a zpracovává ještě dnes řada jiných kritiků a historiků výtvarnických často o jennější kultuře estetické, ovšem i cena těchto publikací Mutherových poněkud poklesla. Mně nejmilejší skoro z díla Mutherova jsou dva svazky Studien und Kritiken, menší nábadné úvahy a recenze ryze mutherovského rázu, v nichž dovede autor rozšlehnout tvůj zájem často novou letmou asociací, nadhozenou otázkou, pootvěřeným průzorem a last not least slovem lehce okřídleným a jiskřivým. V Mutherovi nezemřel veliký vědec nebo historik a estetik umělecký, ale duch milý, statečný, bojovný a v dobrém smyslu slova moderní, nepřítel mnohého národnostního obmezenectví německého. A české umění výtvarné ztrácí v něm nadto přítele vlivného i laskavého a blahovlnného.